

Szybka transformacja Fouriera

(Opis i wydruki programów)

Instytut Astronomii UMK, Toruń
1976

K. Borkowski

PROGRAM OBLICZANIA TRANSFORMAT FOURIERA

Wstęp

Prezentowany tutaj program przeznaczony jest do obliczania obu transformat Fouriera na minikomputerze MOMIK 8b. Algorytm programu wywodzi się z następujących definicji dyskretnych przekształceń Fouriera (dalej zwanych DFT lub, dla transformaty odwrotnej, IDFT).

$$A_r = (1/N) \sum_{k=0}^{N-1} z_k W^{rk}, \quad r = 0, 1, \dots, N-1 \text{ oraz}$$

$$z_l = \sum_{r=0}^{N-1} A_r W^{-rl}, \quad l = 0, 1, \dots, N-1,$$

gdzie $W = \exp(2\pi j/N)$, $j^2 = -1$.

Własności DFT z małymi modyfikacjami pokrywają się z własnościami całkowych postaci przekształcenia Fouriera. Tak np., DFT ciągu przesuniętego cyklicznie o h wyrazów jest DFT tego ciągu, pomnożoną przez W^{-rh} a DFT sumy dwóch funkcji jest sumą DFT tych funkcji. Inną bardzo pożyteczną własnością DFT jest ich związek z dyskretnym splotem (konwolucją lub filtrowaniem) a zatem także z dyskretną funkcją autokorelacyjną jako szczególnym przypadkiem splotu. Otóż można pokazać, że IDFT iloczynu dwóch DFT otrzymanych z dwóch ciągów jest dyskretnym splotem tych ciągów jeżeli tylko połowa wyrazów każdego z ciągów (np., pierwsze $N/2$ wyrazy) będzie identyczna z zerem, co zawsze można zapewnić podczas przygotowywania danych.

Do opracowania programu wykorzystano jeden z algorytmów tzw. szybkiej transformacji Fouriera (FFT) przedstawionych w pracy Cochrana i in. (1967)* Jest to metoda polegająca na rozbięciu operacji DFT w czasie, zapewniająca maksymalne wykorzystanie pojemności pamięci operacyjnej (PAO) komputera. Program został napisany w języku symbolicznym Systemu Biurowego MERA 302/303. Przekształcanie ciągu 128 liczb zespolonych (jest to zarazem górna granica) trwa ok. 35 minut.

*W.T.Cochran, J.W.Cooley, D.L.Favin, H.D.Helms, R.A.Kaenel, W.W.Lang, G.C.Maling, D.E.Nelson, C.M.Rader, P.D.Welch, *What in the Fast Fourier Transform?*, IBEE Trans. Audio and Electroacoustics, vol. **15**, No. 2, June 1967.

Algorytmy

Do obliczania funkcji sinus i cosinus, występujących w DFT (FFT) w wyrażeniu $W^k = \cos(2\pi k/N) - j \sin(2\pi k/N)$, wykorzystano następujące zależności:

$$\sin(2\pi k/N) = (-1)^m \sin(2\pi k/N - m\pi) = \sin x,$$

gdzie m jest liczbą całkowitą a $|x| \leq \pi/2$,

$$\cos x' = \sin(2.5\pi - x')$$

$$\sin x \approx ((a_7 x^2 + a_5) x^2 + a_3) x^2 + a_1) x,$$

gdzie: $a_1 = 1$, $a_3 = -0.166657$, $a_5 = 0.0083132$, $a_7 = -0.0001852$. Funkcje te wypełniają część programu pomiędzy etykietami oznaczonymi numerami 6 i 7 oraz w podprogramie oznaczonym etykietą 20.

Sposób znajdowania transformacji ilustruje schemat blokowy na rys. 1. Istotą algorytmu jest obliczanie transformat cząstkowych obejmujących kolejno $N/2$, $N/4$, $N/8, \dots$, 4, 2 i 1 elementów

pierwotnego ciągu danych i jednocześnie składanie ich w transformatę ostateczną. Zysk w szybkości działania takiej procedury uzyskuje się dzięki związkowi $W^{k-N/2} = -W^k$. Na rys. 2 pokazano schemat operacji wykonywanych podczas FFT dla przypadku gdy $N = 8$. Kolejne stany PAO uwidaczniają się tam w węzłach siatki rozmieszczonych równoległe do danych wejściowych z_k . Liczba zespolona odpowiadająca danemu węzłowi jest ważoną sumą liczb z dwu innych węzłów. Strzałki symbolizują kierunki przesyłania liczb a przypisane im wagi W^l zaznaczono obok strzałek.

Funkcja $F(k,n)$ występująca w schemacie (rys. 1) obliczana jest wg wzoru:

$$F(k,n) = \sum_{i=1}^n 2^{n-1} \{E(k/2^{i-1}) - 2E(k/2^i)\},$$

gdzie E oznacza całość a $n = \lg_2 N$. Obliczenia wykonywane są w podprogramie oznaczonym etykietą "14" (argument instrukcji **sk** i **wa**).

Pamiętanie danych i wyników w PAO zorganizowano w ten sposób, że $Re z_k$ i $Re A_k$ mieszczą się w rejestrze pamięciowym o numerze k a $Im z_k$ i $Im A_k$ w rejestrze $k+N$.

Użytkowanie programu

Wczytanie i uruchomienie programu odbywa się na zasadach ogólnych Systemu Biurowego. W programie nie przewidziano możliwości zmian aktywnych wyjść i wejść, które są deklarowane przed uruchomieniem programu z klawiatury numerycznej w zależności od potrzeb użytkownika.

Dane z aktywnego urządzenia wejściowego należy wprowadzać w następującej kolejności:

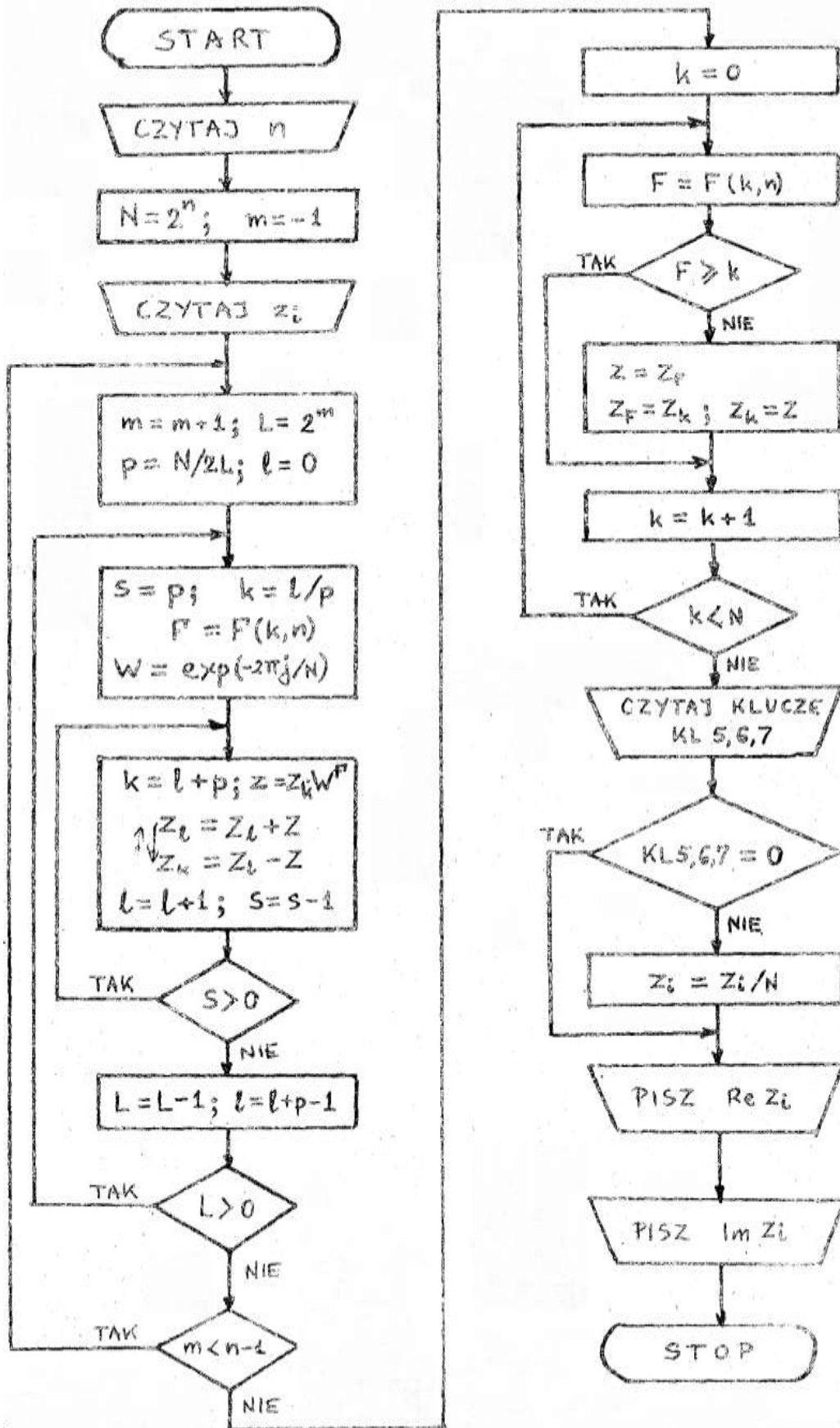
- Liczba $n = \lg_2 N$, gdzie N – ilość wyrazów ciągu danych.
- Kolejne liczby zespolone ciągu; najpierw część rzeczywista, następnie – urojona ($Re z_0, Im z_0, Re z_1, Im z_1, \dots$).

Po uruchomieniu program realizuje DFT. W celu uzyskania transformaty odwrotnej (IDFT) dane należy podać w następującej kolejności: $n, z_0, z_{N-1}, z_{N-2}, \dots, z_2, z_1$. Ponadto, dla uzyskania właściwej normalizacji wyników, po wczytaniu należy wydusić klawisz „7” z rzędu „KL” na pulpicie technicznym. Tę procedurę można uzasadnić następująco: jeśli $z_k = (1/N) A_r W^{rk}$, to biorąc $z'_k = z_{N-k}$ i $z_N = z_0$ i wykonując ponowną transformację, dostaje się:

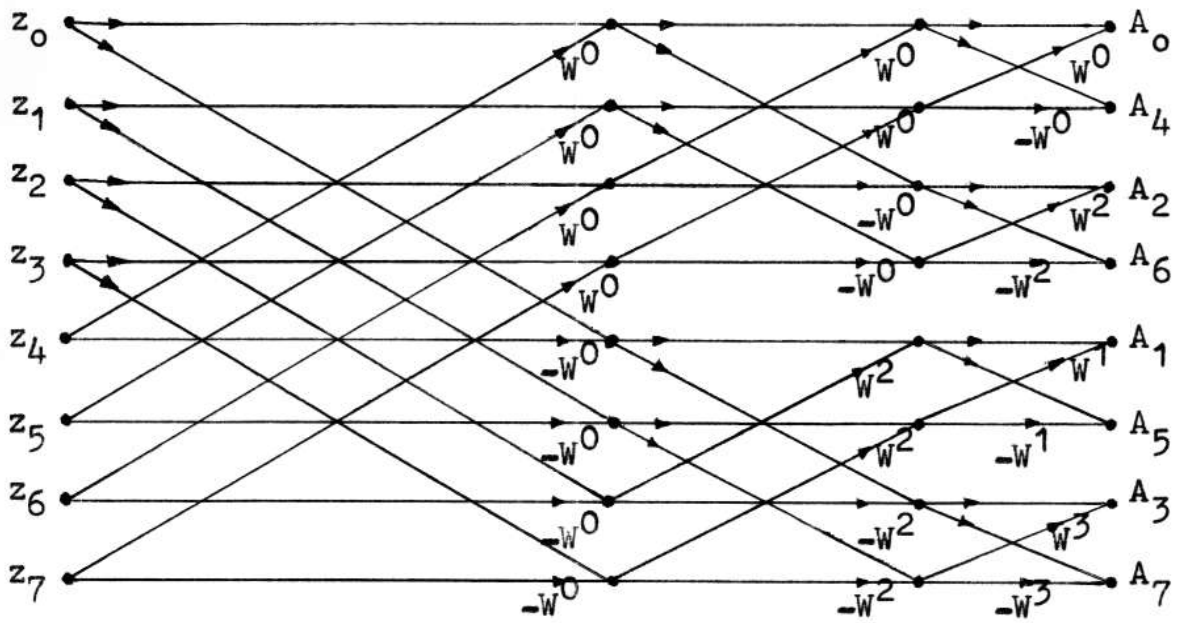
$$\begin{aligned} A_r' &= (1/N) \sum_{k=0}^{N-1} z_k' W^{rk} = (1/N) \sum_k z_{N-k} W^{rk} = (1/N) \sum_k z_k W^{-r(N-k)} = \\ &= (1/N) \left(\sum_k z_k W^{-rk} \right) W^{Nr} = A_r/N. \end{aligned}$$

Wyniki obliczeń są wypisywane na aktywne wyjście w postaci tabeli, w kolejności: $Re A_0, Re A_1, \dots, Re A_N, Im A_0, Im A_{N-1}$, gdzie A_i – i-ty element transformaty Fouriera.

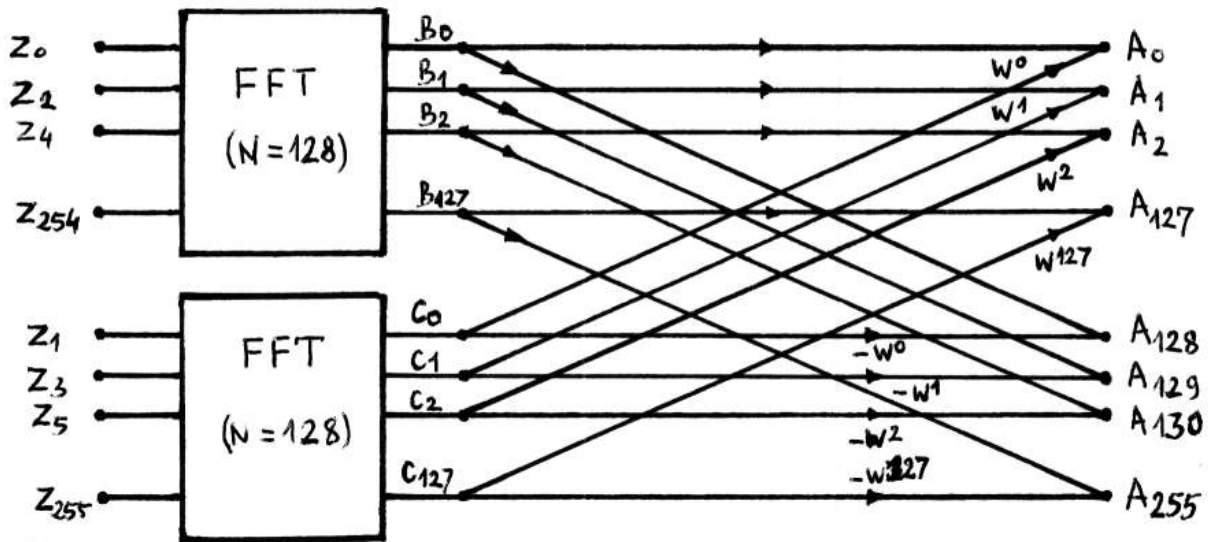
Warto zauważyć, że mimo że pojemność PAO MOMIKA ogranicza maksymalny ciąg danych poddawanych przekształceniu do 128 punktów, nie wyklucza to możliwości uzyskiwania transformat dłuższych ciągów. Rys. 3 pokazuje sposób postępowania w przypadku ciągu złożonego z 256 elementów. Jest to metoda podziału DFT w domenie czasowej. Analogicznie można uzyskać transformaty ciągu 512 punktów.

Rys. 1: Sieć działań

Rys. 2.

Rys. 3.

SZYBKA TRANSFORMACJA FOURIERA

<wersja z 24.03.1976>

5761 wl10;	5894 rz11,7;	6013 ro6,1;	6115 rd7,1;
5763 cp0,0;	5896 ri11,8;	6015 wi6;	6117 ur10,7;
5765 wt/FFT; n=/;	5898 wo14;	6017 ro5,1;	6119 kc8;
5774 qy0,1;	5900 lr3,3.14159265	6019 rz7,2;	6121 cn8;
5776 rz1,0;	5913 rz15,3;	6021 sr9;	6123 sr13;
5778 ri1,1;	5915 rm15,4;	6023 st3;	6125 ri10,2;
5780 rz2,1;	5917 rm15,10;	6025 dl0;	6127 dl13;
5782 rz4,1;	5919 ri15,2;	6025 ro1,4;	6127 zk10,1;
5784 rd4,4;	5921 rz13,3;	6027 dl8;	6129 cq10,3;
5786 rz6,0;	5923 ri13,4;	6027 ur11,7;	6131 pu10,6;
5788 dl1;	5925 ro13,15;	6029 ur12,10;	6133 ro5,1;
5788 rm2,4;	5927 wi18;	6031 zu12,7;	6135 wi12;
5790 ro6,1;	5929 ro15,3;	6033 zu11,10;	6137 ro3,4;
5792 wi1;	5931 ro1,4;	6035 rd7,2;	6139 wi11;
5794 cp10,5;	5933 ri15,1;	6037 rd10,2;	6141 wl10;
5796 wt/Zi:/;	5935 ri1,1;	6039 rm2,1;	6143 dz
5801 dl2;	5937 dl18;	6041 ms8;	
5801 qy10,9;	5937 wo20;	6043 rm1,1;	
5803 zu10,6;	5939 rz15,13;	6045 dl9;	
5805 qy10,9;	5941 rz13,11;	6045 ro7,1;	
5807 rd6,2;	5943 wo20;	6047 ms10;	
5809 zu10,6;	5945 rz9,8;	6049 rz11,7;	
5811 ro6,2;	5947 dl7;	6051 wo14;	
5813 rd6,1;	5947 rz3,7;	6053 pw7,10;	
5815 pw6,2;	5949 rd3,8;	6055 wi0;	
5817 ms2;	5951 rz1,2;	6057 st9;	
5819 rz5,0;	5953 rd1,7;	6059 sk14;	
5821 dl3;	5955 rd2,3;	6061 rz14,0;	
5821 rz7,0;	5957 ur14,3;	6063 rz10,0;	
5823 rz6,1;	5959 ur15,2;	6065 ro10,0;	
5825 ro7,5;	5961 rm15,13;	6067 dl15;	
5827 dl4;	5963 rm14,11;	6067 rz12,11;	
5827 sr5;	5965 rd14,15;	6069 ri11,4;	
5829 rm6,4;	5967 ur15,2;	6071 ro12,11;	
5831 ro7,1;	5969 rm15,11;	6073 ro12,11;	
5833 st4;	5971 ur12,3;	6075 rz15,14;	
5835 sk20;	5973 rm12,13;	6077 dl16;	
5837 rz11,15;	5975 ro15,12;	6077 ro15,1;	
5839 rm15,15;	5977 ur10,7;	6079 sr17;	
5841 lr12,1852-;	5979 ro10,14;	6081 rm12,4;	
5849 cp12,7;	5981 zu10,3;	6083 wi16;	
5851 rm12,15;	5983 ur10,1;	6085 dl17;	
5853 lr10,.0083132	5985 ro10,15;	6085 rd10,12;	
5864 rd12,10;	5987 zu10,2;	6087 ro14,1;	
5866 rm12,15;	5989 ur10,7;	6089 wi15;	
5868 lr10,.166657-;	5991 rd10,14;	6091 wa14;	
5878 rd12,10;	5993 zu10,7;	6093 dl10;	
5880 rm12,15;	5995 ur10,1;	6093 rd4,4;	
5882 rd12,1;	5997 rd10,15;	6095 rd4,4;	
5884 rm11,12;	5999 zu10,1;	6097 ts6,/B889.88-/;	
5886 wa20;	6001 ri1,1;	6107 rz3,2;	
5888 dl5;	6003 ro2,3;	6109 rd3,3;	
5888 rz8,2;	6005 rd7,1;	6111 dl11;	
5890 ri8,6;	6007 ro9,1;	6111 rz5,4;	
5892 ri8,4;	6009 wi7;	6113 wl10;	
5894 dl6;	6011 rd7,8;	6115 dl12;	

WIDMA MOCY PO FFT

<9.07.1976>

5761 lr3,.5;
5766 rm3,2;
5768 rd3,4;
5770 wl10;
5772 wt/WIDMO MOCY:/;
5785 wl10;
5787 lr4,8;
5792 rz5,4;
5794 lr0,0;
5799 rz9,2;
5801 dl0;
5801 ur10,0;
5803 ur11,9;
5805 rm10,10;
5807 rm11,11;
5809 rd10,11;
5811 rd0,1;
5813 rd9,1;
5815 ri10,2;
5817 ri10,2;
5819 dl1;
5819 zk10,1;
5821 cq10,3;
5823 pu10,6;
5825 pw0,3;
5827 sr2;
5829 ro5,1;
5831 wi0;
5833 wl10;
5835 rz5,4;
5837 st0;
5839 dl2;
5839 sh;
5840 dz

$$p_i = \left| \frac{A_i}{N} \right|^2$$

<26.03.1976>

5761 lr3,.5;
5766 rm3,2;
5768 rd3,4;
5770 wl10;
5772 wt/WIDMO MOCY:/;
5785 wl10;
5787 lr4,8;
5792 rz5,4;
5794 lr0,0;
5799 rz9,2;
5801 dl0;
5801 ur10,0;
5803 ur11,9;
5805 rm10,10;
5807 rm11,11;
5809 rd10,11;
5811 rd0,1;
5813 rd9,1;
5815 wo56;
5817 kc7;
5819 cn7;
5821 sr1;
5823 ri10,2;
5825 dl1;
5825 zk10,1;
5827 cq10,3;
5829 pu10,6;
5831 pw0,3;
5833 sr2;
5835 ro5,1;
5837 wi0;
5839 wl10;
5841 rz5,4;
5843 st0;
5845 dl2;
5845 sh;
5846 sk56;
5848 cq10,5;
5850 wn60;
5852 cn10;
5854 ms60;
5856 lr14,5;
5861 rz11,14;
5863 cp14,5;
5865 cp11,2;
5867 cq11,5;
5869 lr12,.1;
5874 rm11,10;
5876 rd11,12;
5878 dl57;
5878 rz12,11;
5880 rz13,10;
5882 ri13,12;
5884 rd13,12;
5886 lr12,.5;
5891 rm13,12;
5893 rz12,11;
5895 rz11,13;
5897 ro13,12;
5899 wi58;
5901 rd13,14;
5903 wi59;
5905 st57;
5907 dl58;
5907 ro13,14;
5909 wi57;
5911 dl59;
5911 rz10,11;
5913 wa56;
5915 dl60;
5915 wt/nieprzyzw
/;
5932 wa56;
5934 dz

FFT Z WIDMEM MOCY

<21.08.1976>

5761 dl18;		5913 dl18;		6019 rm1,1;
5761 st1;		5913 wo20;		6021 dl9;
5763 dl21;		5915 rz15,13;		6021 ro7,1;
5763 ww18;		5917 rz13,11;		6023 ms10;
5765 dl1;		5919 wo20;		6025 rz11,7;
5765 we4;		5921 rz9,8;		6027 wo14;
5767 wl10;		5923 dl7;		6029 pw7,10;
5769 cp0,0;		5923 rz3,7;		6031 wi0;
5771 wt/* FFT i WIDMO MOCY; n=/;		5925 rd3,8;		6033 st9;
5796 qy0,1;		5927 rz1,2;		6035 sk14;
5798 lr1,1;		5929 rd1,7;		6037 rz14,0;
5803 lr4,2;		5931 rd2,3;		6039 rz10,0;
5808 rz2,1;		5933 ur14,3;		6041 ro10,0;
5810 rz6,0;		5935 ur15,2;		6043 dl15;
5812 dl19;		5937 rm15,13;		6043 rz12,11;
5812 rm2,4;		5939 rm14,11;		6045 ri11,4;
5814 ro6,1;		5941 rd14,15;		6047 ro12,11;
5816 wi19;		5943 ur15,2;		6049 ro12,11;
5818 cp10,5;		5945 rm15,11;		6051 rz15,14;
5820 wt/nr wejścia dla ReZi:/;		5947 ur12,3;		6053 dl16;
5842 <u>we1;</u> ←		5949 rm12,13;		6053 ro15,1;
5844 st21;		5951 ro15,12;		6055 sr17;
5846 DZ		5953 ur10,7;		6057 rm12,4;
		5955 ro10,14;		6059 wi16;
		5957 zu10,3;		6061 dl17;
5761ww18;		5959 ur10,1;		6061 rd10,12;
5761 wl/w/;	5825 cp12,7;	5961 ro10,15;		6063 ro14,1;
5763 wl/e/;	5827 rm12,15;	5963 zu10,2;		6065 wi15;
5765 we4;	5829 lr10,.0083132;	5965 ur10,7;		6067 wa14;
5767 cp10,5;	5840 rd12,10;	5967 rd10,14;		6069 dl10;
5769 qy10,9;	5842 rm12,15;	5969 zu10,7;		6069 rz3,2;
5771 pw10,1;	5844 lr10,.166657-;	5971 ur10,1;		6071 ri3,4;
5773 wi2;	5854 rd12,10;	5973 rd10,15;		6073 rz8,2;
5775 <u>we1;</u>	5856 rm12,15;	5975 zu10,1;		6075 ts5,/B8889.8
5777 dl2;	5858 rd12,1;	5977 ri1,1;		6086 dl11;
5777 qy10,9;	5860 rm11,12;	5979 ro2,3;		6086 rz6,4;
5779 zu10,6;	5862 wa20;	5981 rd7,1;		6088 rd6,6;
5781 ro10,10;	5864 dl5;	5983 ro9,1;		6090 wl10;
5783 rd6,2;	5864 rz8,2;	5985 wi7;		6092 dl12;
5785 zu10,6;	5866 ri8,6;	5987 rd7,8;		6092 wl/*/;
5787 ro6,2;	5868 ri8,4;	5989 ro6,1;		6094 rd7,1;
5789 rd6,1;	5870 dl6;	5991 wi6;		6096 ur11,7;
5791 pw6,2;	5870 rz11,7;	5993 ro5,1;		6098 ur10,8;
5793 ms2;	5872 ri11,8;	5995 rz7,2;		6100 rd8,1;
5795 rz5,0;	5874 wo14;	5997 sr9;		6102 cq11,3;
5797 dl3;	5876 lr3,3.14159265;	5999 st3;		6104 ri11,2;
5797 rz7,0;	5889 rz15,3;	6001 dl0;		6106 pu11,5;
5799 rz6,1;	5891 rm15,4;	6001 ro1,4;		6108 rm11,11;
5801 ro7,5;	5893 rm15,10;	6003 dl8;		6110 ri10,2;
5803 dl4;	5895 ri15,2;	6003 ur11,7;		6112 rm10,10;
5803 sr5;	5897 rz13,3;	6005 ur12,10;		6114 rd11,10;
5805 rm6,4;	5899 ri13,4;	6007 zu12,7;		6116 pu11,5;
5807 ro7,1;	5901 ro13,15;	6009 zu11,10;		6118 ro6,1;
5809 st4;	5903 wi18;	6011 rd7,2;		6120 wi12;
5811 sk20;	5905 ro15,3;	6013 rd10,2;		6122 pw7,3;
5813 rz11,15;	5907 ro1,4;	6015 rm2,1;		6124 ms11;
5815 rm15,15;	5909 ri15,1;	6017 ms8;		6126 dz
5817 lr12,1852-;	5911 ri1,1;			

WIKI : * Re A₀ |A₀|² * Re A₁ |A₁|² * ... * Re A₃ |A₃|²
 * Re A₄ |A₄|² *

Testy transform

18.01.1977

* FFT i WIDMO MOCY; n=5
 nr wejścia dla ReZi:
 *** X14,11;
 5939 rd14,15:

* FFT i WIDMO MOCY; n=5
 nr wejścia dla ReZi:4

0 .6428 .1736 .5 .342 .342- .5- .1736- .6428- 0
 .6428 .1736 .5 .342 .342- .5- .1736- .6428-
 0 .6428 .1736 .5 .342 .342- .5- .1736- .6428-
 0 .6428 .1736 .5 .342

		0		1		2		3			
*	0.051	0.002	*	0.055	0.003	*	0.072	0.005	*	0.160	0.025
*	0.155-	0.024	*	0.034-	0.001	*	0.012-	0.000	*	0.000	0.000
*	0.005	0.000	*	0.016	0.000	*	0.051	0.002	*	0.115-	0.017
*	0.030-	0.000 ¹²	*	0.016-	0.000	*	0.009	0.001	*	0.023-	0.000
*	0.019-	0.000	*	0.023-	0.000	*	0.009	0.001	*	0.016-	0.000

we4;
 1.465 5 8.536 10 10 10 10 10
 10 10 10 10 10 10 10 10
 10 10 10 10 10 10 10 10
 10 10 8.536 5 1.465

*	9.062	82.119	*	0.906-	0.827	*	0.817-	0.693	*	0.686-	0.513
*	0.533-	0.332	*	0.379-	0.184	*	0.243-	0.085	*	0.137-	0.030
*	0.064-	0.008	*	0.022-	0.000	*	0.004-	0.000	*	0.000	0.000
*	0.000	0.000	*	0.001-	0.000	*	0.001-	0.000	*	0.000-	0.000
*	0.000	0.000	*	0.000-	0.000	*	0.001-	0.000	*	0.001-	0.000

we4
 0 .64
 0 6.428 9.848 8.66 3.42 3.42- 8.66-9.848-6.428-
 0 6.428 9.848 8.66 3.42 3.42- 8.66-9.848-6.428-
 0 6.428 9.848 8.66 3.42 3.42- 8.66-9.848-6.428-
 0 6.428 9.848 8.66 3.42

				1		2		3			
*	0.886	0.784	*	0.960	0.923	*	1.287	1.672	*	3.031	9.391
*	3.251-	10.980	*	0.872-	0.804	*	0.454-	0.222	*	0.287-	0.090
*	0.200-	0.044	*	0.149-	0.024	*	0.116-	0.014	*	0.093-	0.009
*	0.078-	0.006	*	0.068-	0.004	*	0.061-	0.003	*	0.058-	0.003
*	0.056-	0.003	*	0.058-	0.003	*	0.061-	0.003	*	0.068-	0.004

we4
 0 3.214 8.33 8.66 3.42 3.42-8.66-9.848-6.428-
 0 6.428 9.848 8.66 3.42 3.42-8.66-9.848-6.428-
 0 6.428 9.848 8.66 3.42 3.42-8.66-9.848-6.428-
 0 6.428 8.33 4.33 0.51

*	0.464	0.215	*	0.564	0.318	*	0.963	0.927	*	2.811	8.010
*	3.353-	11.813	*	0.862-	0.829	*	0.354-	0.151	*	0.129-	0.021
*	0.018-	0.000	*	0.030	0.000	*	0.042	0.003	*	0.035	0.003
*	0.022	0.001	*	0.011	0.000	*	0.003	0.000	*	0.000	0.000
*	0.000-	0.000	*	0.000	0.000	*	0.003	0.000	*	0.011	0.000